

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія

О. В. Шимко

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Тематика семінарських занять

для студентів спеціальності «Політологія» денної форми навчання

Затверджено
на засіданні
методичної ради
Протокол № від

Краматорськ
ДДМА
2022

УДК

Ш 61

Релігієзнавство: тематика семінарських занять для студентів спеціальності «Політологія» денної форми навчання / уклад. О. В. Шимко. Краматорськ: ДДМА, 2021. 18 с.

Тематика семінарських занять містить плани практичних занять з дисципліни «Релігієзнавство» для студентів спеціальності «Політологія», методичні рекомендації щодо підготовки до занять, короткий зміст кожної теми, питання до тем та перелік рекомендованої літератури, яка є у наявності в бібліотеці ДДМА.

Розробник:

О.В.Шимко, старший викладач

Відп. за випуск

Є. В. Болотіна, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ	6
2 ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	10
3 ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	18
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	21

ВСТУП

Релігієзнавство – це комплексна і відносно самостійна галузь знань, що складалася, починаючи з ХІХ ст. на межі філософії, соціології, історії, психології, антропології, етнології, археології, географії та інших наук. Релігієзнавство, як гуманітарна наука, вивчає закономірності виникнення, розвитку та функціонування релігії, її склад та компоненти, місце в історії людства, взаємозв'язок та взаємодію різних релігій і галузей культури.

Акцентуючи увагу на світоглядних аспектах про людину, суспільство, світ, надприродне, релігієзнавство одночасно спирається й на досягнення сучасної науково-технічної думки. Викладання та засвоєння релігієзнавства є великим внеском у гуманітаризацію освіти. Вивчення курсу релігієзнавства сприяє оволодінню досягненнями світової та української культури, дає студентам всебічні знання про релігію і церкву, богослов'я і віруючих, процеси сакралізації й секуляризації у світі й в українському суспільстві, допомагає самовизначитись у світоглядних проблемах, формує духовні інтереси та ціннісну орієнтацію.

Курс релігієзнавства також має важливе значення для національнодуховного виховання студентів, вироблення у них навиків самостійного аналізу міжконфесійних взаємин, формування почуття толерантності, а також відповідальності за дотримання конституційних положень про свободу совісті в Україні. Як особлива складова системи духовної діяльності релігія відіграє важливу роль у процесі професійної підготовки студентів, які готуються до наукової діяльності в галузі фундаментальних сучасних науково-технічних досліджень чи впроваджуватимуть ці дослідження в своїй майбутній професійній діяльності.

Семінарські заняття - це самостійна творча робота здобувача по вивченню матеріалу теми під керівництвом викладача. Проводиться в формі вільної творчої дискусії, обговорення рефератів, доповідей.

Семінар – це особлива форма навчальних практичних занять, яка полягає у самостійному вивченні студентами окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Семінарські заняття отримали свою назву від латинського слова «*seminarium*», що означає розсадник. Вони проводилися в давньогрецьких і римських школах як поєднання диспутів, повідомлень учнів, коментарів і висновків викладачів.

У сучасній вищій школі семінар – один з основних видів практичних занять як з гуманітарних, так і з природничих дисциплін. Семінар призначений для поглибленого вивчення того чи іншого предмета.

Семінари розвивають творчу самостійність студентів, зміцнюють їх інтерес до науки і наукових досліджень. В процесі семінарських занять студенти опановують науковим апаратом, набувають навичок оформлення наукових робіт і опановують мистецтво усного та письмового викладу матеріалу.

Основною метою семінарського заняття є поширення та поглиблення теоретичних положень теми та формування навичок практичного застосування теоретичних положень теми, вміння практичного використання знань, принципів і методів соціології в своїй практичній діяльності.

1 МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основними дидактичними *цілями* їх проведення є:

- забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійного опрацювання;
- спонукати здобувачів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу;
- оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Завдання семінарського заняття:

- закріплення, поглиблення і розширення знань здобувачів з відповідної навчальної дисципліни;
- формування вміння постановки і рішення інтелектуальних завдань і проблем;
- удосконалення здібностей по аргументації здобувачами своєї точки зору, а також по доведенню і спростуванню інших суджень;
- демонстрація здобувачами досягнутого рівня теоретичної підготовки;
- формування навичок самостійної роботи з літературою.

Семінарські заняття виконують такі основні *функції* (відповідно формулюють дидактичні цілі заняття: навчальну, виховну і розвивальну):

- **навчальну** – поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару;
- **розвивальну** – розвиток логічного мислення здобувачів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо;
- **виховну** – патріотичне виховання, виховання економічної, екологічної культури і мислення, прищеплення інтересу до вивчення конкретної дисципліни та до фаху, формування потреби здорового способу життя тощо;
- **діагностично-корекційну** – контроль за якістю засвоєння здобувачами навчального матеріалу, виявлення прогалин його засвоєнні та їх подолання.

Особливості семінару:

- активна участь самих здобувачів у з'ясуванні сутності проблем, питань, що були винесені на розгляд;
- викладач надає здобувачам можливість вільно висловлюватися під час розгляду питань, що винесені на обговорення, допомагає їм вірно будувати свої міркування;
- така навчальна мета семінару вимагає, щоб здобувачі були добре підготовлені до заняття;

- якщо здобувачі не підготовлені до заняття, то семінарське заняття перетворюється у фронтальну бесіду (викладач задає питання, здобувачі відповідають на них).

Структура семінарського заняття:

- **Організаційна частина** – допомагає мобілізувати здобувачів до навчання; активізувати їхню увагу; створити робочу атмосферу для проведення заняття; містить привітання викладача зі здобувачами, виявлення відсутніх, перевірку підготовленості до заняття.

- **Мотивація та стимулювання навчальної діяльності** – передбачає формування потреби вивчення конкретного навчального матеріалу, повідомлення теми, мети та завдань. Мотивації сприяє чітке усвідомлення його мети, що полягає у досягненні кінцевого, запланованого результату спільної діяльності викладача й здобувачів.

- **Обговорення навчальних питань семінару** – полягає в обговоренні й керуванні процесом розгляду основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення. Викладач має подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування здобувачами вивченої навчальної інформації.

- **Діагностика правильності засвоєння здобувачами знань** – допомагає викладачеві та здобувачам з'ясувати причину нерозуміння певного елемента змісту навчальної інформації, невміння чи помилковості виконання інтелектуальної або практичної дії. Здійснюється за допомогою серії оперативних короткочасних контрольних робіт (письмових, графічних, практичних), усних фронтальних опитувань, тренінгу тощо), з використанням комп'ютерної техніки.

- **Підбиття підсумків заняття** – передбачає коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто, мотивацію діяльності групи і окремих здобувачів, оцінювання їхньої роботи).

- **Повідомлення домашнього завдання** – містить пояснення щодо змісту завдання, методики його виконання, передбачає його запис на дошці, а учнями в щоденник.

Готуючись до семінарського заняття здобувач повинен:

- ознайомитись зі змістом плану семінару та переглянути конспект прослуханої лекції за даною темою;

- ознайомитись з рекомендованою літературою та прочитати відповідний розділ підручника або навчального посібника, опрацювати додаткову рекомендовану літературу. Робота з науковою книгою вимагає свідомого засвоєння прочитаного, а не механічного заучування. Для цього необхідно усвідомити зміст різних понять, спеціальних термінів, положень, що в свою чергу забезпечує термінологічну обізнаність здобувача та вироблення навичок логічного мислення;

- здійснити критичний аналіз викладеного матеріалу в опрацьованих джерелах з даної проблеми;

- скласти конспект опрацьованого матеріалу, де зазначити власну точку зору з даної проблеми;
- здійснити самоконтроль через відповідні питання з даної теми;
- скласти план відповіді на кожне питання плану заняття.

Виступаючи на семінарському занятті здобувач повинен:

- уникати технічного переказу матеріалу лекції або рекомендованої літератури;
- відповідаючи на питання, розглядати певні положення у розвитку, здійснювати порівняння різних підходів, концепцій в опрацьованій літературі;
- показати практичну значущість цих положень;
- інші здобувачі, присутні на семінарському занятті, повинні брати активну участь в обговоренні проблем, що розглядаються, а в разі неповного або недостатнього висвітлення матеріалу доповнювати відповідь, вступати в полеміку, використовуючи додаткові висновки, факти та цифрові дані.

У процесі засвоєння знань з дисципліни здобувач повинен уміти готувати реферати і виконувати контрольні роботи. Участь у названих формах самостійної роботи закладає у здобувача первинні навички самостійної дослідницької діяльності, набуття навичок пошуку, опрацювання відповідних джерел інформації.

Реферат — це скорочений виклад змісту первинного документа або його частини, з основними фактичними даними й висновками. Він починається з викладу сутності роботи і складається за таким планом: тема, предмет (об'єкт), характер і мета роботи. В рефераті слід показати ті особливості теми, які необхідні для розкриття мети і змісту роботи, методи проведення роботи. Виклад матеріалу в рефераті має бути коротким і точним. Середній обсяг реферату становить приблизно 15–20 друкованих аркушів формату А 4.

Виконана реферативна робота повинна продемонструвати наявність навичок у студента щодо самостійного пошуку та опрацювання джерельної бази з обраної теми. З цією метою здобувач має знайти, ознайомитись і використати декілька наукових, навчальних і науково-методичних публікацій, в яких висвітлюються ті чи інші аспекти обраної теми.

До таких джерел належать, по-перше, наукові публікації, по-друге, навчальна література, по-третє, методично-довідкова література. У вступі автор аргументує вибір теми, вказує на її важливість, актуальність теми.

Основна частина реферативної роботи складається з відповідних розділів. Назва будь-якого розділу основної частини не повинна повторювати назву теми роботи. Висновки робляться щодо кожного з розділів основної частини, а також узагальнення і можливі шляхи розв'язання проблем, розглянутих в основній частині дослідження. Список використаних джерел включає бібліографічний опис усіх опрацьованих і використаних автором у цій роботі джерел інформації.

Написання **контрольної роботи** передбачає:

- вибір теми із запропонованого переліку;

- вивчення рекомендованої літератури та добір матеріалу;
- упорядкування літератури відповідно до пунктів плану;
- у вступній частині роботи слід обґрунтувати актуальність теми, чітко сформулювати мету роботи;
- у логічній послідовності висвітлити кожне з питань плану;
- робота завершується загальним висновком з теми роботи;
- до роботи додається список використаної літератури;
- обсяг роботи повинен становити до 15 сторінок формату А4.

2 ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар №1

Тема «Предмет, структура і значення курсу релігієзнавство»

Проблеми релігії завжди хвилювали людство. На тлі глибоких змін в економічній, політичній і духовній сферах життя суспільства, що відбуваються в нашій країні, інтерес до релігії різко зріс. Релігія існує багато віків, мабуть, також довго, як існує людство. Що тривають протягом тривалого часу спроби пояснити, що ж являє собою релігія, які її сутнісні характеристики, вилилися у формування спеціальної галузі знання - релігієзнавство.

На цьому семінарському занятті необхідно розглянути питання виникнення релігієзнавства як науки, виявити різні підходи до визначення його предмету, визначити поняття та сутність цієї науки. Необхідно виокремити функції релігії у житті людини та суспільства, процес становлення релігієзнавства як науки. Треба дати детальну характеристику видам релігії.

Також слід охарактеризувати богословсько-теологічний та науковий підходи до дослідження релігії, визначити особливості кожного з них, недоліки та переваги. Окремо слід зупинитися на систематизації видів релігії. Виокремити психологічний підхід до пояснення релігійного феномену та окреслити місце та роль релігії у житті сучасної людини та суспільства.

П л а н

1. Поняття та сутність релігієзнавства як науки.
2. Богословсько-теологічний підхід до дослідження релігії.
3. Особливості наукового методу пізнання релігії.
4. Психологія про природу релігійного феномену.
5. Види релігії.
6. Місце релігії у житті сучасної людини.

Знати визначення понять: релігія, свідомість, богослов'я, релігієзнавство, пізнання, психологія, релігійний феномен, функція, церква, компенсаторна функція, первісний культ, монотеїстична релігія, світова релігія.

Питання для самоперевірки

1. Що таке релігія?
2. Яку роль відіграє релігія у житті людини і суспільства?
3. Дайте характеристику богослов'я.
4. Назвіть відмінні риси теологічного підходу.
5. Перелічіть відмінні риси теології та богослов'я.
6. Як відноситься до релігії філософія?
7. Охарактеризуйте соціологічне ставлення до релігії.
8. Що таке релігійний феномен?
9. Назвіть методи пізнання релігії.
10. Яке місце займає релігія у житті сучасної людини?

Семінар № 2

Тема «Сутність і походження релігії»

Прості форми релігійних вірувань виявляють своє існування вже більше 40 тис. років назад. Можна сказати, що релігія існує з тих пір, як існує сама людина (істота розумна), що дозволяє деяким дослідникам говорити про те, що релігійні уявлення властиві людині спочатку. На цьому семінарському занятті необхідно розглянути питання появи перших релігійних уявлень людей – давньоєгипетський культ мертвих, кельтські культу, інші примітивні та архаїчні вірування, зокрема тотемізм, анімізм, фетишизм і магію. Слід виокремити їх визначні риси, відмінності та вплив на життя і подальшу долю людства. Також можна зосередити увагу залишках первісних віруваннях у сучасних національних та світових релігіях.

Також треба ознайомитися з видами релігійних організацій, зокрема з поняттям церкви, секти, деномінації та харизматичного культу. Виокремити їх відмінні риси, особливості, переваги та недоліки. Дати детальну характеристику сучасним прикладам цих організацій в Україні та світі.

План

1. Основні релігійні концепції.
2. Особливості релігійної віри.
3. Релігійний культ: зміст та функції.
4. Релігійні організації. Типи релігійних організацій.
5. Первісні вірування: тотемізм та фетишизм.
6. Первісні вірування: анімізм та магія.

Знати визначення понять: релігія, віра, дух, духовність, атеїзм, концепція, релігійний культ, релігійна організація, секта, деномінація, молитва, віра, харизматичний культ, церква, тотемізм, фетишизм, магія, анімізм, первісні вірування, тотем, табу, культ мертвих.

Питання для самоперевірки

1. Як ви розумієте поняття «віра»?
2. Назвіть особливості та складності релігійної віри.
3. Що таке релігійний культ?
4. Які функції виконує віра та культ у житті людини та суспільства?
5. Охарактеризуйте основні релігійні концепції.
6. Що таке релігійна організація?
7. Підготуйте доповідь про одну з релігійних організацій.
8. Що таке тотемізм?
9. Назвіть основні риси фетишизму.
10. Опишіть первісні вірування магія.
11. Що таке анімізм?
12. Назвіть сучасні залишки первісних вірувань.

Семінар № 3

Тема «Буддизм»

Буддизм - найдавніша світова релігія. Він виник в VI в до н. е. в Індії. Переживши в цій країні епоху формування і розквіту, буддизм перетворився в світову релігію завдяки розповсюдженню в країни Південної, Південно-Східної, Центральної Азії і Далекого Сходу.

В рамках цього семінарського заняття необхідно з'ясувати передумови виникнення буддизму в межах ведичної традиції. Дати детальну характеристику біографії принца Сідгартти Гаутами, пробудження Будди та проповідь основних етико-релігійних ідей. Дати пояснення основним канонам та догматам буддизму, зокрема таким як Чотири шляхетні істини. Доктрина анатмавади (не-душі) та мінливість всесвіту. Поняття дгарми. Укладення Палійського канону.

Треба приділити увагу напрямам буддизму: Тгеравада, Магаяна та Ваджраяна, виокремивши їх спільні риси та розходження у розумінні культових правил. Адаптація та набуття нових рис буддизму. Методологічні проблеми дослідження шкіл буддизму на Заході. Феномен «західного буддизму». Окремо треба зосередити увагу на сучасному стані буддизму у світі, його ролі у світовому духовному процесі, та впливі на політику та культуру.

План

1. Виникнення буддизму.
2. С.Гаутама та становлення буддійського віровчення.
3. Основні напрямки буддизму.
4. Особливості організації та культу.
5. Тріпітака. Буддизм у сучасному світі.

Знати визначення понять: буддизм, світова релігія, культ, Будда, Сиддхартха Гаутама, Індія, просвітлення, сансара, карма, культ, санга, Тріпітака, колесо перероджень, архат, йога брахманізм, Шрі-Ланка.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення світової релігії.
2. Що таке буддизм?
3. Буддизм та природознавство: точки перетину.
4. Тантричні традиції тибетського буддизму
5. Буддизм та бойові мистецтва.
6. Політична ситуація із Тибетом.
7. Проаналізуйте біографію засновника буддизму.
8. Соціально-економічні та політичні передумови формування релігії.
9. Опишіть основні культові правила буддизму.
10. Якестановище буддизму у 21 столітті?
11. Що таке Тріпітака?
12. Які існують напрямки у буддизмі?

Семінар № 4 Тема «Християнство»

Християнство - це збірний термін для характеристики трьох основних напрямків: православ'я, католицизму і протестантизму. Кожний з цих великих напрямків в свою чергу, підрозділяється на ряд дрібніших вероісповідань і релігійних організацій. Але все їх об'єднують спільні історичні корені, певні положення віровчення і культові дії.

На цьому занятті слід виявити історичні передумови виникнення християнства в межах іудаїзму. Визначити іудаїзм як національну релігію та як попередницю християнства. Особливості авраамістичних релігій. Розглянути детально Святе Письмо. Розвиток ідей профетизму. Християнство та постать Ісуса Христа як центральної його фігури. Визначити проблеми першоджерел та історичних джерел.

Виявити підходи у вивченні постаті Ісуса. Дати характеристику Нагірної проповіді. Дати поняття чуда та визначити його науковий контекст. Еволюція християнства. Вчення ранніх християн. З'ясувати формування віровчення, культу та церковної організації. Християнський Символ віри. Вселенські собори християнських церков. Засудження єретичних вчень. Секти та єресі у християнстві. Розколи християнства. Розвиток християнського віровчення в межах Римської імперії та його одержавлення. Проаналізувати «Великий» розкол на Західну та Східну церкви, його позитивні та негативні наслідки.

План

1. Виникнення християнства.
2. Ісус Христос як особа та його вчення.
3. Біблія та основні її сюжети.
4. Історичне значення та характеристика іудаїзму.
5. Перетворення християнства на державну релігію Римської імперії. Рішення Соборів.

Знати визначення понять: християнство, секта, церква, анафема, Ісус Христос, православ'я, католицизм, протестантизм, Нагірна проповідь, Біблія, іудаїзм, релігія, Собор, священник, ченці, гностики, Трійця, Іоанн Хреститель, Старий Заповіт, Новий Заповіт, еклесія, блаженства.

Питання для самоперевірки

1. Юдаїзм та особливості раннього християнства.
2. Постать Ісуса Христа та Івана Хрестителя.
3. Секта есеїв та очікування Мешіах.
4. Апостоли як носії християнської віри.
5. Опишіть рішення Вселенських Соборів.
6. Канонічні та апокрифічні тексти Нового Заповіту.
7. Витоки християнства та значення іудаїзму.
8. Охарактеризуйте сутність та значення християнських єресей.
9. Які основні християнські свята?
10. Назвіть сутність Нагірної проповіді.

Семінар № 5

Тема «Православ'я»

Православ'я є одним з основних відгалужень у християнстві, що офіційно оформилося на території Візантії після розколу церкви в 1054 р. на Східну та Західну. Має мільйони послідовників, переважно в країнах Східної Європи, Близького Сходу. Отриманий у IV ст. статус державної релігії узалежнив його від імператорської влади (католицька церква дистанціюється від політичної влади, намагається перебувати над нею), зробив ревним прихильником традиційних догматики і культу.

На цьому семінарському занятті слід розглянути питання виникнення православ'я, проблемах та особливостях становлення окремої церкви, ретельно простежити процес формування нової церковної організації, догматики та культу. Слід визначити особливості догматики та культу православ'я, визначивши конкретні відмінності його від католицизму. Описати свята та обряди, пости та одяг священників. Окремо слід зупинитися на прийнятті християнства на Русі, виокремивши недоліки та переваги цього історичного вибору князя Володимира. Простежити історичний розвиток православ'я, зокрема такий феномен як розкольний рух.

На конкретних прикладах проілюструвати процес храмового будівництва у рамках православного світу, зокрема в Україні. Розвиток автокефалії у рамках православної церкви.

План

1. Формування та еволюція.
2. Особливості віровчення та культу.
3. Свята та обряди.
4. Прийняття християнства на Русі та його значення.
5. Особливості храмового будівництва.

Знати визначення понять: християнство, схизмі, православ'я, Володимир, Никон, патріарх, піст, ченець, собор, молокане, христовіри, духобори, диякон, священник, архієрей, символ віри, Трійця, Великдень, Біблія, радіння, анафема, патріарх, автокефалія.

Питання для самоперевірки

1. Яка історична подія поклала початок православної церкви?
2. Як проходив процес формування православ'я?
3. Опишіть основні свята.
4. Назвіть особливості віровчення та культу.
5. Як проходив процес хрещення Київської Русі?
6. Опишіть процес виникнення та формування автокефальних церков.
7. Які архітектурні стилі характерні для православних храмів?
8. Церковна реформа Нікона та її наслідки.
9. Яке положення займає православна церква у сучасному світі?
10. Де зараз знаходиться номінальний центр православ'я?

Семінар № 6 Тема «Католицизм»

Найбільшим, самою масовим різновидом християнства є католицизм. Католицизм переважно поширений в Західній, південно-східній і Центральній Європі. Католицизм ж продовжував розвивати свою догматику на наступних соборах. Тому основу віровчення католицизму становить не тільки Святе Письмо, а й Святе Передання, яке утворюють постанови 21 собору, а також офіційні документи глави католицької церкви - Римського папи.

На цьому семінарському занятті слід розглянути питання виникнення та особливостей формування нової церкви – католицизму. Виявити причини, процес та наслідки Великої Схизми. Треба простежити історію католицької церкви, кризи та злети, відносини з православною гілкою. Детально слід зупинитися на особливостях культу та віровчення, відмінностях та спільних рисах католицизму та православ'я.

Важливий аспект, який треба розглянути – це свята та обряди католицької церкви, історію їх створення та дотримання. Також окремо слід зупинитися на розгляді утворення, діяльності та історії розвитку католицьких орденів, їх внеску в католицизм, видозмінення у часі та сучасний стан. Дуже цікаве питання – особливості архітектури католицьких церков та соборів. Готика – як основний архітектурний стиль - протягом кількох століть була панівною не лише у церковному, а й у світському будівництві. Наостанок необхідно з'ясувати роль та становище католицької церкви у сучасному світі.

План

1. Церковний розподіл християнства, виникнення католицизму.
2. Відмінності православ'я та католицизму.
3. Католицькі свята.
4. Католицькі церковні ордени.
5. Особливості архітектури католицьких соборів.

Знати визначення понять: Схизма, церковний розкол, анафема, християнство, католицизм, церковне свято, монарший орден, готичний собор, бернардинці, домініканці, єзуїти, ересь, целібат, Пасха, піст, чистилище, індульгенція.

Питання для самоперевірки

1. Як з'явився католицизм?
2. Назвіть основні обрядові відмінності православ'я та католицизму.
3. Який ареал охоплює католицизм?
4. Що таке соціальна доктрина католицизму?
5. Хто очолює церкву?
6. Охарактеризуйте священні книги католицизму.
7. Як розвивався інститут монашества.
8. Опишіть відомі вам монаші ордени та їх діяльність.
9. Архітектурні стилі католицизму.
10. Яка сучасна роль католицизму в світі?

Семінар № 7

Тема «Протестантизм»

На початку XVI ст. в країнах Західної і Центральної Європи виник широкий антифеодальний народний рух у формі боротьби проти зловживань католицького духовенства (торгівлі індульгенціями, інквізиції) і католицької церкви в цілому. Цей рух отримав назву Реформація.

Розпочався він у Німеччині 31 жовтня 1517 р., в день виступу відомого мислителя і суспільного діяча того часу Мартіна Лютера (1483-1646) з 95 тезами проти основ католицизму. Саме з висвітлення цього питання слід почати розгляд семінарського заняття. Окремо необхідно розглянути основні відмінності віровчення та культу протестантизму, порівнявши його з іншими гілками християнства – православ'ям та католицизмом. Далі треба більш детально зупинитися на висвітленні основних напрямків протестантизму – лютеранстві, англіканстві, баптизмі, кальвінізмі та інших, простеживши їх виникнення та історичний розвиток. Також необхідно розглянути сучасний стан протестантизму та його роль у світі, вплив на політичні, духовні та соціально-економічні процеси.

План

1. Виникнення протестантизму.
2. Основні відмінності віровчення та культу.
3. Лютеранство та кальвінізм.
4. Англіканство та баптизм.
5. Сучасні протестантські культу.

Знати визначення понять: протестантизм, культ, традиція, Лютер Мартін, віровчення, лютеранство, Жан Кальвін, кальвінізм, англіканство, баптизм, спасіння вірою.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення протестантизму.
2. Назвіть відмінні риси протестантизму.
3. Складіть таблицю відмінностей католицизму та протестантизму.
4. Простежте історію виникнення.
5. Дайте характеристику Мартіна Лютера.
6. Що таке лютеранство?
7. Назвіть основні відмінності лютеранства та кальвінізму.
8. Охарактеризуйте процес появи англіканства.
9. Особливості віровчення баптизму.
10. Значення та роль сучасних протестантських культурів.

Семінар № 8

Тема «Іслам»

Іслам відносно молода світова релігія. Він виник на початку VII ст. н.е. на Аравійському півострові. Населяли цю територію арабські племена, переважним заняттям яких було скотарство. Торговельні зв'язки сприяли активному спілкуванню з різними народами і релігіями. У сучасному світі приблизно 1 млрд 300 млн людей на запитання: «Якого ти віросповідання?» - стримано відповідають арабською мовою: «Муслім» (від араб. - той, хто підкоряється волі Аллаха), прихильник ісламу (від араб. - покірність). Майже в 120 країнах нашої планети на сьогодні діють мусульманські громади.

На даному семінарському занятті необхідно розглянути питання виникнення, історичного розвитку ісламу, простеживши його ідеологічне коріння і іудаїзмі та християнстві, окремо зупинившись на біографії та характеристиці особистості засновника – пророка Мухамеда. Далі слід детально проаналізувати особливості віровчення та культу наймолодшої світової релігії, зокрема п'ять столпів віри. Необхідно проаналізувати основні напрямки ісламу, їх відмінності та спільні риси, взаємовідносини.

Детально проаналізувати священні книги ісламу – Коран та Сунну, їх структуру, зміст, історію виникнення та значення. Особливої уваги заслуговує питання про стан, роль та значення ісламу у сучасному світі, зв'язок релігії зі світовим тероризмом та впливом на політику та економіку.

План

1. Виникнення ісламу.
2. Пророк Мухамед: біографія та значення його особи.
3. П'ять столпов ісламської віри
4. Основні напрямки ісламу.
5. Священні книги ісламу: Коран і Сунна.
6. Іслам у 21 столітті. Шаріат.

Знати визначення понять: іслам, шаріат, пророк, Мухамед, столп віри, Коран, Сунна, хадіси, джихад, хадж, сунізм, шиїзм,

Питання для самоперевірки

1. Опишіть історію виникнення і розвитку ісламу як релігійної течії.
2. Дайте характеристику Мухамеда як людини та засновника нової віри.
3. Назвіть основні правила ісламу.
4. Підготуйте доповідь про одне зі зсвят.
5. Опишіть Коран як головну священну книгу ісламу.
6. Що таке Сунна?
7. Дайте визначення шаріату та головним його правилам.
8. Місце та роль жінки в ісламі.
9. Ісламський екстремізм: історія і сучасність.
10. Яку роль грає іслам у 21 столітті?

3 ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Амулет (від лат. *amuletum* – ладанка) – предмет, якому приписують чудодійну здатність оберігати людину, що його носить, від бід, хвороби тощо.

Аскетизм (від грец. «добре навчений») – моральний принцип, що полягає в крайньому обмеженні потреб людини, самозреченні, у відмові її від життєвих благ і насолод з метою самовдосконалення або досягнення морального чи релігійного ідеалу.

Автокефалія (грец. «сам голова») – адміністративне самоврядування, незалежність від інших єдиновірних церков.

Анафема (грец. «прокляття») – відлучення від церкви і довічне прокляття.
Аятола (перс. «знак Аллаха») – у шиїтів найвищий титул знавця Корану та шаріату.

Благодать – дар Бога людині, що виявляється насамперед у можливості спасіння.

Блаженство – найвище щастя, що в повній мірі може бути досягнуто людиною тільки в раю.

Бодхисатва – той, що підійшовши до нірвани, не заглибився в неї, а з любові до всіх живих створінь вирішив залишитися в житті задля допомоги їм на шляху спасіння.

Будда (санскр. «просвітлений») – особа, що досягла просвітлення, пізнала істину (як власне ім'я закріплене за засновником буддизму Сідхартхою Гаутамою).

Богослів'я (теологія) – систематичне викладення і тлумачення релігійного вчення, а також уся сукупність дисциплін, що мають своїм предметом Бога або релігію.

Веди (санскр. «священні знання») – (кін. II – поч. I тис. до н.е.) священні давньоіндійські збірки, що включають: гімни богам (Рігведа), ритуально-обрядові інструкції (Самаведа), описання ритуалів (Яджурведа), заклинання (Атхарваведа).

Віровчення – система поглядів прихильників певного релігійного напрямку, церкви, що, як правило, включає догматику, основні принципи теології тощо.
Гедонізм (від грец. «задоволення») – принцип, за яким вищою метою та основним стимулом людської поведінки є насолода та задоволення.

Даосизм — китайське традиційне вчення, в якому присутні елементи релігії, містики, гадань, шаманізму, медитацій, а також традиційна філософія і наука. Послідовники даосизму зводяться даосами.

Деїзм (лат. *deus* – бог) – релігійно-філософське вчення, за яким Бог-творець не втручається в хід земних процесів після акту творення. Деїзм виник в XVII ст. в Англії.

Джайнізм - (від санскр. «переможець») — релігійно-філософське вчення, що виникло в Індії приблизно в VI столітті до н. е., поширене в сучасній Індії та Шрі-Ланці.

Джихад (араб. «зусилля») – зусилля в справі віри. Розрізняють великий джихад – духовне самовдосконалення, та малий джихад (або газават) – війну з невірними.

Догмати (від грец. «вчення») – основні положення віровчення певної релігії чи конфесії, що не підлягають сумніву і не потребують доведення.

Жерці – в політеїзмі служителі культів, посередники між людьми та богами чи духами.

Заповіді – заборони або обов'язки, що мають сакральний характер.

Єресі (грец. «відбір») – вчення, що відхиляється від офіційної доктрини церкви в питаннях догматики, культу та організації.

Єпитимія (грец. «кара») – церковне покарання за скоєний гріх.

Зороастризм - (самоназва: Вахві Даена Маздаясна - Добра Віра Вшанування мудрості) - стародавнє пророцьке віровчення, в основі якого знаходиться проповідь давньоіранського пророка Заратуштри, відома з зороастрійських гімнів - Гат, які дійшли до нас у складі Авести -священного зороастрійського канону.

Ікона (грец. «образ») – зображення святих та шанованих у релігійній традиції осіб для духовного спілкування віруючих з ними.

Імам (від араб. «стояти попереду») – керівник мусульманської громади.

Індальгенція (від лат. *indulgentia* – милість, прощення) – грамота про повне або часткове відпущення гріхів, яку католицька церква видавала від імені Папи Римського за заслуги, а також продавала.

Інквізиція (лат. *inquisitio* – розшук, розслідування) – судово-слідчий орган католицької церкви, створений в XII ст. для боротьби з єресями.

Капище – місце поклоніння та жертвоприношення язичницьким богам.

Катехизис (від грец. «усне навчання, настанова») – стисле викладення вчення церкви у вигляді запитань і відповідей.

Конфесія (від лат. *confessio* – визнання, сповідання) – релігійний напрямок певного віросповідання, що має свою догматику, культ та організаційну структуру.

Культ (від лат. *cultus* – поклоніння) – сукупність прийнятих у тій чи іншій релігії або релігійній течії обрядів, свят, ритуалів, звичаїв; поклоніння божеству.

Медитація (від лат. *meditor* – розмірковую) – духовна практика в різних релігіях – основною метою є приведення психіки людини у стан глибокої зосередженості.

Молитва – вербальне звернення до Бога, святих, духів та інших сил,

шанованих у різних релігіях.

Монотеїзм (грец. «єдинобожжя») – поклоніння єдиному Богу.

Нірвана (санскр. – заспокоєння, згасання) – стан вищого блаженства людської душі, яка звільняється від безперервного потоку перевтілень, страждань і зливається з духовною, божественною першоосновою світу.

Оракул (від лат. ого – кажу, прошу) – у давніх греків, римлян та інших народів пророцтво, що ніби було відповіддю богів на запитання віруючих, що давалося через жреців, або жрець, який від імені божества відповідав на запитання віруючих.

Ортодоксія (грец. «правильна думка») – неухильне дотримання певного вчення.

Пантеїзм (грец. «все Бог») – філософсько-релігійне вчення, за яким Бог ототожнюється з природою.

Політеїзм (грец. «багатобожжя») – поклоніння кільком богам.

Пантеон (грец. «всі боги») – сукупність божеств певної релігії.

Реінкарнація (від франц. reincarnation, лат. in – в і carnis – тіло) – уявлення про посмертну зміну душею тілесної оболонки і народження у новому тілі.

Сакральне (від лат. sakrum – священна річ, дія) – священне, те що пов'язується зі сферою божественного: віра, таїнства, культ.

Секуляризація (від лат. secularis – світський) – процес звільнення від впливу церкви, сакрального в різних галузях соціального життя.

Сикхізм (сикх, «послідовник, учень») - релігія, заснована у Пенджабі, в північно-західній частині півострова Індостан гуру (духовним вчителем) Нанаком (1469-1539).

Символ віри – молитва, що вміщує коротке зведення догматів церкви.

Синкретизм (від грец. «з'єднання») – органічне або еклектичне поєднання елементів різних віровчень.

Синтоїзм - релігія, поширена в Японії. В основі синтоїзму лежить культбожеств природи і предків.

Табу (полінезійськ. «заборона») – заборона певних дій, за які за давніми віруваннями людину буде покарано вищими силами.

Фанатизм (від лат. fanaticus – несамовитий, шалений) – сліпа прихильність до певної ідеології, релігії, нетерпимість щодо будь-яких інших поглядів.

Храм – культова споруда для здійснення релігійних обрядів.

Халіф (араб. «спадкоємець, намісник») – духовний та світський голова теократичної держави – халіфату.

Целібат (від лат. caelebs – неодружений) - обов'язкова безшлюбність католицького духовенства та православних ченців.

Шаріат (араб. «шлях до мети») – ісламська система юридичних норм.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Абрамович С. Релігієзнавство: підручник. С. Абрамович, М. Тілло, М. Чікарькова. К.: Дакор, 2006. 512 с.
2. Вандишев В. М. Релігієзнавство: Навч. пос. К.: Кондор, 2009. 240 с.
3. Калінін О. А., Харьковщенко С. А. Релігієзнавство. Підручник. К. 1995.
4. Курс лекцій по дисципліне «Религиоведение». Составитель Дементьева В. В. Краматорск, ДГМА, 1999. 56 с.
5. Релігієзнавство. Підручник. К.: «Академія», 2000.
6. Релігієзнавство: підручник. За ред. М. М. Заковича. К.: ВШ., 2000.
7. Релігієзнавство: Навч. Посібник. За ред. С. А. Бублика. К.: Юрінком Інтер, 2001.
8. Релігієзнавство: Навч. пос. А. М. Колодний, В. М. Скиртач, Л. І. Мозговий, О. Л. Мозговий. К.: ЦУЛ, 2006. 272 с.
9. Релігієзнавство: Навч. пос. А. Г. Баканурський, Г. Л. Баканурський, Н. І. Ковальова, Г. Є Краснокутський. К.: Професіонал, 2009. 304 с.
10. Лубський В. І., Теренко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство: Підручник. К.: «Академвидав», 2002.
11. Ерышев А. А. Религиоведение: Учебн. пос. Киев, 1999.
12. Черній А. М. Релігієзнавство: Навч. пос. К.: Академвидав, 2005. 352 с.
13. Шимко О. В. Релігієзнавство: навчальний посібник для для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання. Краматорськ: ДДМА, 2019. 110 с.
14. Яроцький П. Л. Релігієзнавство: Навч. пос. К.: Кондор, 2004. 308 с.

Допоміжна

1. Історія релігії в Україні. За ред. Колодного А. М. Дроцького П.Л., Лобовика П. Ф. Київ; Знання, 1999.
2. Хопко Ф. Основы православия. Ф. Хопко. Вильнюс, 1991.
3. Ульяновський В. І. Історія Церкви та релігійної думки в Україні. Навч. пос: У 3-х кн. К: Либідь, 1994. 256с.

Навчальне видання

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО
тематика семінарських занять
для здобувачів вищої освіти спеціальності «Політологія»
усіх форм навчання

Укладач ШИМКО Олена Володимирівна

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання Я. О. Бершацька

114/2021. Формат 60 × 84/16. Ум. друк. арк. .
Обл.-вид. арк. . Тираж пр. Зам. № .

Видавець і виготівник Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1633 від 24.12.2003